
Hepo hirnahtaa – musiikki lapsiperheiden arjessa

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Sosiaalialan koulutusohjelma

Lahdensivu, kevät 2017

Anu Vaarnamo

LAHDENSIVU
Sosiaalialan koulutusohjelma
Varhaiskasvatus

Tekijä	Anu Vaarnamo	Vuosi 2017
Työn nimi	Hepo hirnauttaa – musiikki lapsiperheiden arjessa	

TIIVISTELMÄ

Tämä opinnäytetyö kuuluu varhaiskasvatuksen alaan ja käsittelee musiikin merkitystä lapsiperheiden arjessa. Erityisesti tarkoituksena oli selvittää, miten vanhemmat ovat kokeneet avoimen varhaiskasvatuksen perhekerhon musiikkituokiot arjen rikastuttamisen näkökulmasta. Tutkimus toteutettiin haastattelututkimuksena laadullisen tutkimuksen keinoin. Haastattelut tehtiin avoimessa perhekerhossa mukana oleville vanhemmille huhtikuussa 2016. Osa tutkimuksen tuloksista saatiin osallistuvalla havainnoinnilla kerhon toiminnassa.

Työn taustalla olivat Valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelmien 2007 ja 2016 antamat suuntaviivat lapsen taiteellisen ilmaisun ja erityisesti musiikkikasvatuksen näkökulmasta. Perheiden arjen rikastuttamista ja perheiden tukemista tarkasteltiin myös kasvatuskumppanuuden näkökulmasta. Avoimella varhaiskasvatuksella on merkittävä tehtävä perheiden tukemisessä niissä perheissä, joissa lapset eivät ole päivähoidon piirissä. Taustajatuksena perheiden kanssa tehtävässä yhteistyössä voidaan nähdä sosiaalipedagoginen orientaatio, jossa toteutuvat lapsen ja hänen perheensä arvokkuus, osallisuus, toimijuus ja omat valinnat.

Tutkimus osoitti, että perheiden arjessa musiikki on monessa mukana: kotona puuhastellessa, erilaisissa siirtymätilanteissa, nukkumaan mennessä. Se on luonteva osa arkea. Perheet hyödynsivät paljon tarjolla olevia kerhoja ja muskareita ja musiikkituokiot koettiin kerhojen parhaana antina. Työntekijöiden tuomaa ammattitaitoa musiikkituokioiden toteuttamisessa arvostetaan. Kodin arjessa perinteisten laulujen ja laululeikkien rinnalle on vahvasti noussut Internetin ja television musiikkitarjonta. Vanha ja uusi musiikki, lastenlaulut ja populaarimusiikki, kulkivat monessa perheessä sulassa sovussa käsi kädessä.

Avainsanat perheiden arki, kasvatuskumppanuus, avoin varhaiskasvatus, musiikkikasvatus

Sivut 25 s. + liitteet 1 s.

LAHDENSIVU

Degree Programme in Social Services

Early Education

Author

Anu Vaarnamo

Year 2017

Subject of Bachelor's thesis

Music in the everyday life of families with children

ABSTRACT

The purpose of this thesis was to explore families' experiences of music sessions in a family club, which is part of the open early childhood education; and especially their experiences of how these music sessions have enriched their everyday life. This thesis was conducted as a qualitative study. The research interview was conducted during the meetings of the family club in April 2016. More data were collected by observing the activities in the family club.

The thesis was based on the theoretical perspectives on artistic expression and music education outlined in the National Curriculum Guidelines on Early Childhood Education 2007 and 2016. Enrichment of everyday life was also regarded from the perspective of educational partnership. Open early childhood education has an important role for those families who take care of their children at home. Social pedagogical orientation is a natural idea behind educational partnership. The central ideas of social pedagogical orientation are dignity, participation, agency and the child's and family's own choices.

The research results indicated that music is a natural part of everyday life of families with children. They listen to music at home while doing their chores, they sing before going to bed or when transitioning from one situation to another. Families are active users of open early educational services, such as family clubs and music clubs. Of the different services, music sessions and clubs were considered the best form of activity. Early childhood education staff are respected as professionals. At home, families sing and listen to traditional music and nursery songs as well contemporary music on TV and Internet. Old and new traditions of music go hand in hand in their lives.

Keywords Everyday life of families with children, educational partnership, open early childhood education, music in early childhood education

Pages 25 p. + appendices 1 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	LAPSIPERHEIDEN ARKI.....	2
2.1	Perheen luonnolliset tukiverkostot.....	2
2.2	Toimiva perhe.....	3
2.3	Sosiaalipedagoginen näkökulma perheiden tukemiseen.....	4
3	LAPSEN KASVUN TUKEMINEN.....	4
3.1	Varhaiskasvatuksen merkitys.....	5
3.2	Kasvatuskumppanuus eli huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.....	6
3.3	Sosiaalipedagogiikan suhde varhaiskasvatukseen ja kasvatuskumppanuuteen ..	7
4	MUSIIKKI ARJEN RIKASTUTTAJANA.....	8
4.1	Musiikki varhaiskasvatussuunnitelmissa.....	9
4.2	Musiikin merkitys lapsen varhaisessa kasvussa.....	9
4.3	Perhekerhon musiikkituokiot.....	10
5	AIEMMAT TUTKIMUKSET.....	11
6	TUTKIMUSTEHTÄVÄ, AINEISTON HANKINTA, ANALYYSI JA LUOTETTAVUUS.....	12
6.1	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset.....	12
6.2	Aineiston hankinta ja analyysi.....	13
6.3	Luotettavuus.....	14
7	TUTKIMUSTULOKSET – MUSIIKKI LUONTEVANA OSANA ARKEA.....	15
7.1	Perinteistä tähän päivään.....	15
7.1.1	Tuttua ja turvallista.....	16
7.1.2	Musisointi tänä päivänä.....	16
7.2	Musiikki arjen tukena.....	17
7.2.1	Tilanteesta toiseen laulellen.....	17
7.2.2	Erilaiset kerhot ja muskarit arjen rikastuttajina.....	18
7.3	Lapsi toimijana.....	18
7.3.1	Tanssi, laulu ja soitto.....	18
7.3.2	”Minä hyppelen...” – musiikin ilo.....	19
8	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	20
9	POHDINTA JA TUTKIMUKSEN HYÖDYNNETTÄVYYS.....	22
	LÄHTEET.....	24

1 JOHDANTO

Sosionomin ammattitaitoon varhaiskasvattajana kuuluu lapsen kasvun ja kehityksen tunteminen. Oleellinen osa ammattitaitoa on myös suhteen luominen lapsen vanhempiin ja perheeseen varhaiskasvatuksenpolun eri vaiheissa. Lapsen elämänpiirin kokonaisuuden hahmottamisessa merkittävää on lapsiperheiden arjen tunteminen.

Valtakunnallisessa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2007, 31) on määritelty, että varhaiskasvatuksen toteuttamiseen kuuluu vanhempien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön välinen yhteistyö, kasvatuskumppanuus. Vanhempien ja lasta hoitavien ammattilaisten yhteistyöllä voidaan taata paras kokonaisnäkemys lapsen arjen tarpeista. Lapsen varhaiskasvatus tapahtuu perinteisesti päiväkodeissa ja muissa päivähoidon paikoissa. Nykyisin osa varhaiskasvatusta on avointa toimintaa, jossa mukana ovat niin lapset kuin heidän vanhempansakin.

Valitessani opinnäytetyöni aihetta pohdin selkeästi musiikkikasvatukseen liittyvää aihetta. Laulaminen ja musisointi lasten kanssa ovatkin viime vuosina tuntuneet innostavilta. Koin kuitenkin jonkinlaista riittämättömyyttä puhtaasti musiikkikasvatukseen liittyvän aiheen äärellä ja siksi tuntuikin hyvältä, kun opinnäytetyöseminaaria ohjannut opettajani ehdotti näkökulmaa, joka pohtisi sekä musisointia että perheen arjen tukemista. Päiväkodissa tekemäni pitkän harjoittelun aikana sain kuulla avoimesta varhaiskasvatustoiminnasta, jossa tärkeässä osassa olivat pienet musiikkituokiot.

Opinnäytetyötäni varten tutustuin tähän perheille tarkoitettuun avoimeen varhaiskasvatustoimintaan. Olin mukana lasten ja vanhempien yhteisessä toiminnassa, perhekerhossa, johon kokoonnutaan kaksi kertaa viikossa. Perhekerhon kokoontumisissa leikitään, askarrellaan ja syödään välipalaa. Lopuksi kokoonnutaan lasten ja vanhempien yhteiseen musiikkituokioon.

Opinnäytetyössäni tarkastelen kyseessä olevien musiikkituokioiden avulla perheiden musisointia ja sitä kautta arjen rikastuttamista. Kuinka vanhemmat ovat kokeneet musiikkituokiot? Mitä muuta musisointia kotona harrastetaan? Onko musiikkituokiossa laulettuja lauluja ja laululeikkejä laulettu myös kotona? Tausta-ajatuksena on näkemys laulun ja laululeikkien merkityksestä lapsen kasvulle ja kehitykselle sekä lapsen vuorovaikutustaitojen kehittymisestä.

Opinnäytetyöni valmistuu juuri siinä kohdassa, jossa Valtakunnallinen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet vuodelta 2007 päivittyy uudella suunnitelmalla. Uusi Valtakunnallisen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 otetaan käyttöön 1.8.2017. Uudessa suunnitelmassa kasvatuskumppanuus termistä on luovuttu ja käytetään ilmaisua huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 32). Käytän tässä työssäni kuitenkin termiä kasvatuskumppanuus, koska se on edelleen käytössä päiväkodeissa ja henkilökuntaa myös koulutetaan yhteistyöhön huoltajien kanssa tätä termiä käyttäen.

2 LAPSIPERHEIDEN ARKI

Kuluneessa latinankielisessä sanonnassa *carpe diem*, tartu hetkeen, on oma viisautensa. Osaammeko elää hetkessä ja löytää onnen tavallisesta arkisesta päivästä? Vai kurotammeko koko ajan jonnekin tulevaan ja ajattelempa, että onni on... Sitten kun kaikki on täydellistä?

Monille meistä lapsiperheen arki on omakohtaisesti tuttua, mutta silti tunnemme vain oman perheemme todellisuuden. Rotkirch (2014) pohtii perheitä ja ihmissuhteita kirjassaan *Yhdessä*. Hän kirjoittaa Leo Tolstoin sanoja mukailleen, kuinka jokaiselle perheellä on oma tarinansa, omat ainutkertaiset onnen ja onnettomuuden hetkensä. Perheet ovat erinäköisiä, erikoisia ja ne muodostuvat hyvin erilaisissa yhteisöissä. Silti perheet koostuvat kaikkialla samoista suhteista. (Rotkirch 2014, 11–12.)

Ihmisten näkemykset, kokemukset ja tulkinta ympäröivästä maailmasta ovat erilaisia ja siten myös jokaisen perheen arki muodostuu yksilöllisesti. Arjessa vahvistetaan tiettyjä käytäntöjä ja perinteitä, ja perusluottamus elämään syntyy juuri näiden tavallisten arjen rutiinien toteutuessa. (Hovi-Pulsa 2011, 86, 92.)

Perheille hyvinvointia tuovat hyvät asumisjärjestelyt, hyvä toimeentulo, terveys ja ihmissuhteet. Tärkeänä koetaan myös kodin sisäisen työnjaon oikeudenmukaisuus ja suhteet vanhempiin sukupolviin. (Törrönen 2012, 77.) Törrösen kuvaamat hyvinvoinnin lähteet ovat sellaisia, jotka useimmat perheet jakavat. Perheiden yksilölliset elämäntilanteet vaikuttavat siihen mitkä asiat kulloinkin nousevat tärkeimmiksi. Perheiden arkeen vaikuttavat myös sellaiset yhteiskunnalliset asiat, jotka ovat heistä riippumattomia. Arki on kudelma perheiden yksilöllistä elämää, johon sekoittuu yhteiskunnan sen hetkinen tilanne.

Thiersch (1998) kuvaa arjen muodostuvan yhteiskunnallisten tekijöiden ja yksilöllisten tekijöiden leikkauspisteessä. Arkeen vaikuttavat esimerkiksi vanhempien ja lasten ikä, elämäkokemukset, sosiaaliset verkostot, asuinalue ja yhteiskunnallinen päätöksentekojärjestelmä. Perheiden arjen maailma ei koskaan irtaudu olemassa olevasta yhteiskunnallisesta todellisuudesta, vaan arkea hahmottaessa sekä yhteiskunnalliset että yksilölliset tekijät tulee ottaa huomioon. (Hovi-Pulsa 2011, 91.)

2.1 Perheen luonnolliset tukiverkostot

Ajatus ydinperheestä muuttui 1980-luvulla, kun avioerot yleistyivät, avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten määrä kasvoi ja yksinhuoltajaperheiden määrä lisääntyi. Tämän myötä lisääntyi myös huoli siitä, kuka lapsia kasvattaa tai kuka on pätevä kasvattamaan lasta. Tätä ovat pohtineet vanhemmat itse, kasvattajat ja viranomaiset. (Silvén & Kouvo 2008, 98.)

Nykypäivän perhettä määriteltäessä voidaan ajatella, että perheessä on vähintään yksi aikuisten välinen suhde tai aikuisen ja lapsen välinen suhde. Rakkaus ja kiintymys ohjaavat perheiden perustamista. Perheisiin voi kuulua monia erilaisia ihmissuhteita. Usein perhe käsitteenä mielletään kodin

seinien sisälle tai lapsiperheeksi. Perhe voi myös tarkoittaa yhteisöä, kuten isovanhempia, serkkuja, sukulaisia, ystäviä. Perheen muodostavat myös puoliset keskenään. Laajoista perhesuhteista huolimatta yhteisöllisyydestä on jopa huutava pula ja yhteisöllisellä kasvatuksella onkin tänä päivänä merkitystä, jota me emme vain ole vielä ymmärtäneet. (Rotkirch 2014, 12–13, 17.)

Aikoinaan suomalaisessa maatalousyhteiskunnassa useat sukupolvet asuivat yhdessä, tekivät työtä yhdessä ja lapset hoituivat siinä samalla. Aina oli joku aikuinen paikalla huolehtimassa. Teollistumisen ja kaupungistumisen myötä ongelmaksi nousi lasten hoito, kun molemmat vanhemmat kävivät työssä kodin ulkopuolella ja sukupolvien yhdessä asumisen perinne murtui. Tämän päivän perheissä läheisten ihmisten, kuten omien vanhempien tuki koetaan edelleen tärkeäksi. Törrönen (2012, 139) toteaa, että lapselle myös isovanhemmat ovat tärkeitä ihmisiä ydinperheen ohella.

Isovanhempien tuki tuo myös korvaamatonta apua perheiden kiireiseen arkeen. Lapsiperheen tukijoita voivat olla myös muut sukulaiset ja ystävät. On kuitenkin paljon perheitä, joilla näitä lähipiirin tukiverkkoja ei ole. Perheet ovat muuttaneet opiskelujen tai työn perässä uusille paikkakunnille, eikä heillä siellä ole tukiverkostoja. Lähisukulaiset saattavat asua kaukana. Tällöin erilaiset yhteiskunnan tarjoamat tukiverkostot ovat tärkeä apu monelle perheelle.

2.2 Toimiva perhe

Toimivassa perheessä perheen jäsenten välillä on myös toimiva vuorovaikutus. Vuorovaikutus on tärkeä osa perheiden arkista kohtaamista, kuinka perheenjäsenet toimivat ja kommunikoivat yhdessä. Vanhemman tärkeä tehtävä on tukea lapsen vuorovaikutuksen kehittymistä. Tunnekokemukset, niiden vastaanottaminen ja jakaminen ovatkin merkityksellisiä lapsen varhaisen vuosien kehityksen kannalta (Kaskela & Kekkonen 2008, 22). Vuorovaikutustaidoilla ja niiden kehittymisellä on olennainen merkitys myös lapsen yhteiskuntaan liittymisen kannalta. Törrösen (2012, 17) mukaan lapsuus onkin kokonaisvaltaisen kehityksen kannalta herkkää aikaa, sillä lapsuuden kokemukset seuraavat lasta läpi koko elämän.

Suonisen (2007) mukaan suomalaisen hyvinvoinnin ajatteluaan perustuvan pitkälti siihen, että molemmat vanhemmat käyvät työssä. Työelämä asettaa kuitenkin perhe-elämälle tiukkoja ehtoja, jotka heijastuvat yksittäisen perheen hyvinvointiin. Arjen kiireisyys on asia, jonka kanssa monessa perheessä kamppaillaan jopa jaksamisen äärirajoilla asti. Se saattaa aiheuttaa paljon ristiriitoja perheen arkiseen vuorovaikutukseen. (Suoninen 2007, 146.)

Lapselle turvallinen arki on kuitenkin säännöllistä ja siinä on tietyt rutiinit. Rutinoitunut arkikin voi alkaa tuntua ilman vaihtelua tai poikkeuksia tylsältä, mutta silti arjen jokaisessa päivässä on jotakin hyvää. (Törrönen 2012, 10.) Elämän ruuhkavuosien keskellä arjen hyvien asioiden näkeminen saattaa kuitenkin olla haastavaa. Pienet asiat ja yhdessä tekeminen arjessa ovat

kuitenkin tärkeitä. Esimerkiksi kiireisen aamun keskellä vaihdettu halaus voi tuoda hyvää mieltä koko päivään.

2.3 Sosiaalipedagoginen näkökulma perheiden tukemiseen

Eräs varhaiskasvatuksen sosionomin osaamisalue lasten ja perheiden kohtaamisessa on sosiaalipedagoginen lähestymistapa. Sosiaalipedagogiikassa halutaan nähdä jokainen ihminen arvokkaana yksilönä, mutta samaan aikaan myös osana luonnollista yhteisöään. Sosiaalipedagogiikan suomalainen uranuurtaja, kasvatustieteilijä Leena Kurki kuvaa tuota näkemystä näin: ”Sosiaalipedagogiikassa jokainen ihminen ymmärretään yhtä ainutlaatuisena ja arvokkaana persoonana, joka kuitenkin kasvaa täyteyteensä vasta yhteisössä yhteydessä toisiin yhtä ainutlaatuisiin persooniin.” Sosiaalipedagogiikka tuo yhteiskunnan rakenteisiin ihmiset, kansalaiset. (Kurki & Niiva 2006, 13–14.)

Trillan (2004) mukaan sosiaalipedagogiikka on yksilön kasvun tukemista ja samaan aikaan tukemista sosiaalisuuteen ja kansalaisuuteen. Trilla jatkaa määrittelyään, että sosiaalipedagogiikan keinoin voidaan auttaa myös hädänalaisia ja sosiaalisissa ristiriidoissa eläviä ihmisiä ja ennaltaehkäistä ongelmien syntymistä. Sosiaalipedagogiikka nähdään myös kasvatuksena, jota annetaan muodollisten järjestelmien ulkopuolella ihmisten arjessa ja vapaa-ajalla. (Kurki 2006, 116.)

Trilla (2004) on kuitenkin sitä mieltä, että sosiaalipedagogiikan määrittely edellä kuvatulla tavalla ei enää riitä. Kasvatustyötä tehdään muuallakin kuin muodollisten järjestelmien piirissä. Hän mainitsee perhetyön ja koulun sosiaalityön olevan puhtaasti sosiaalipedagogista. Muodollisten kasvatuksen paikkojen kasvattajien ja sen ulkopuolella toimivien kasvattajien tulisi asettua selkeämmin vuoropuheluun toistensa kanssa. (Kurki 2006, 117–118.)

Ajatus ihmisestä ja hänen kaikista elämänpiireistään kokonaisuutena on siis vahvasti läsnä Trillan ajattelussa. Ihminen ei kasva ja kehity vain päiväkodissa tai koulussa, vaan ihminen kasvaa ja kehittyy koko elämänsä ajan yhtäläillä kotona, työpaikoilla ja harrastuksissa. Samoin ihmisten arjen ongelmat kotona heijastuvat päiväkotiin, kouluun, työpaikoille, harrastuksiin ja muihin arkisen elämän paikkoihin. Kasvua sosiaalisuuteen ja kansalaisuuteen tapahtuu siis kaikilla elämän osa-alueilla ja siinä työssä eri toimijoiden sosiaalipedagoginen lähestymistapa voi olla ihmisen tukena.

3 LAPSEN KASVUN TUKEMINEN

Yhteiskunnan tarjoamat varhaiskasvatuspalvelut ovat parhaimmillaan tukena perheen jokapäiväisessä arjessa. Ne tukevat lapsen kasvua ja kehitystä ja perhettä arkisessa kasvatustyössä. Ne mahdollistavat myös vanhempien työssä käynnin. Osa varhaiskasvatustoimintaa on avoin varhaiskasvatustoiminta, johon lapset osallistuvat vanhempiensa kanssa yhdessä. Näitä ovat perhekerhot, perhekahvilat, vauvakerhot ja erilaiset musiikkikerhot. Toiminnasta vastaavat kunnat, järjestöt ja seurakunnat. Toimintaa pyörittävät työntekijät ja vapaaehtoiset.

Avoimen varhaiskasvatustoiminnan tuoma tuki voi olla merkittävää sellaisille perheille, joilla ei ole sukulaisten ja ystävien luomaa tukiverkostoa vaikkapa uudelle paikkakunnalle muuton vuoksi. Avoin varhaiskasvatustoiminta antaa vanhemmille ja lapsille mahdollisuuden päästä pois kodin seinien sisältä tapaamaan muita perheitä. Lapselle muiden lasten kohtaaminen opettaa vuorovaikutustaitoja ja tarjoaa mahdollisuuden ystävyyssuhteiden solmimiseen. Vanhempi taas kohtaa toiminnassa muita vanhempia, joihin voi solmia tärkeitä aikuiskontakteja. Vanhempien kohtaamisessa verstaistuen merkitys on suuri.

3.1 Varhaiskasvatuksen merkitys

Varhaiskasvatuksen merkityksestä puhutaan nykyään paljon. Osa on sitä mieltä, että lapsen on yhtä hyvä kasvaa kotona vanhemman kanssa kuin olla päivähoitossa. Työssä käyvät äidit ovat saattaneet jopa tuntea syyllisyyttä siitä, että ovat jättäneet lapsensa muiden kasvatettaviksi. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset taas näkevät varhaiskasvatuksen merkittävänä lapsen kasvun ja kehityksen kannalta.

Varhaiskasvatuslaki (36/1973) määrittää varhaiskasvatuksen merkitystä muun muassa seuraavasti: lain on tarkoitus edistää lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia. Sen tarkoitus on myös tukea oppimista ja elinikäistä oppimista, turvata yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja ja mahdollistaa lapsen osallisuus itseään koskevissa asioissa. (Varhaiskasvatuslaki 1:2a §.)

Varhaiskasvatuksen professori Kirsti Karila on Suomen Kuvalehden tekevässä haastattelussa sitä mieltä, että varhaiskasvatus on lapsen oikeus, vaikka koti onkin kasvatuksen perusta. Karilan mukaan laadukas varhaiskasvatus tukee oikealla tavalla lapsen oppimista varhaisissa kehitysvaiheissa. Lapsi nauttii oppiessaan uusia lauluja tai rakentamaan monimutkaisempia legorakennelmia. Sekä Karila että THL:n lastenpsykiatri Jukka Mäkelä painottavat, että myös ryhmässä toimiminen on lapselle tärkeää kehityksen kannalta. Kommunikointi ja yhteisön jäseneksi kasvaminen tapahtuu vain yhteisössä olemalla. Vertaisryhmässä lapset tukevat toinen toisiaan oppimaan ja kiinnostumaan asioista. Myös erilaisuuteen oppiminen tapahtuu ryhmässä. (Merikallio 2016, 12–13.)

Lapsia kasvaa myös erilaisissa kodeissa, Karila toteaa (Merikallio 2016, 12). Varhaiskasvatuksen merkitys lapsen kasvulle ja kehitykselle voidaan nähdä merkittävänä myös siksi, että aina vanhemmilla ei ole tarjota lapselleen niitä asioita, jotka lapsen kasvun ja kehityksen kannalta olisivat tärkeitä. Lapset saavat perushoivan ja huolenpidon, mutta koti saattaa sijaita syrjässä, jolloin mahdollisuus ystävyyssuhteiden luomiseen ovat vähäiset. Tilanne kotona voi olla myös sellainen, että vähävaraisuuden, sairauden tai muun syyn takia vanhemmat eivät kykene tarjoamaan lapselleen tarpeeksi virikkeitä toiminnan, tekemisen ja kokemusten muodossa.

3.2 Kasvatuskumppanuus eli huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Varhaiskasvatuslaissa (36/1973) kasvatuskumppanuudesta puhutaan yhdessä toimimisena. Näin toimien voidaan yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa taata lapselle kokonaisvaltainen hyvinvointi ja tasapainoinen kehitys. Laki puhuu myös lapsen vanhemman tai muun huoltajan kasvatustyön tukemisesta. (Varhaiskasvatuslaki 1:2a §.)

Valtakunnallisissa varhaiskasvatuksen perusteissa huoltajien ja ammattilaisten yhteistyö, kasvatuskumppanuus, nähdään oleellisena osana tämän päivän varhaiskasvatusta. Ajatuksen taustalla on näkemys, että vanhemmat ovat oman lapsensa kasvatuksen asiantuntijoita, mutta arjen kysymyksissä ja välillä haastavissakin tilanteissa ammattilaiset tuovat omat tietonsa ja taitonsa lapsen kasvun tukemiseen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2007, 31.)

Terminä kasvatuskumppanuus ei ole ongelmaton. Onko tasavertainen yhteistyö huoltajan ja ammattilaisen välillä mahdollista? Uudessa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2016 korostetaan kaikkia osapuolia, huoltajia, henkilökuntaa ja lasta osallistavaa työtettä ja luottamuksellisen suhteen rakentamista, jolla luodaan perusta tasa-arvoiseen vuorovaikutukseen ja keskinäiseen kunnioitukseen. Henkilöstön puolelta odotetaan kuitenkin aloitteellisuutta ja aktiivisuutta tämän suhteen luomisessa ja rakentamisessa. Lasten huoltajilla tulee myös olla mahdollisuus osallistua lapsen varhaiskasvatuspäivien suunnitteluun ja kehittämiseen. Tärkeä osa yhteistyötä on myönteinen viestintä lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyvissä asioissa. Luottamuksellisessa suhteessa myös vaikeita asioita on helpompi ottaa esille. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 30, 32–33.)

Kasvatuskumppanuus terminä tuli vähitellen käyttöön 2000-luvun alussa, kun vuonna 2002 laadittiin periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista. Tämä kumppanuusajattelu nähtiin käänntekeväenä kotien kasvatustyön tukemisessa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa vuonna 2005 kasvatuskumppanuutta määriteltiin vanhempien ja perheiden tietoiseksi sitoutumiseksi toimia yhdessä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen prosessien tukemisessa. Vanhemmille oli kuitenkin varattu ensisijainen kasvatusvastuu ja kasvatusoikeus. (Kekkonen 2012, 22.)

Kekkonen (2012) tarkastelee varhaiskasvatuksen ja perheen välistä kasvatusyhteistyötä asiantuntijälähtöisyyden, perhelähtöisyyden, kotilähtöisyyden, lapsilähtöisyyden ja kasvatuskumppanuuden näkökulmista. Asiantuntijälähtöisessä ajattelussa työntekijä on perheen asioiden tai ongelmien ratkaisija. Tässä mallissa vanhemmat ajattelevatkin, että ammattilaisella on oikea tieto asioista. Perhelähtöisessä ajattelussa ammattilaiset tekevät kiinteää yhteistyötä perheen kanssa ja lapsi nähdään selkeästi osana perhettä. Tässä mallissa vanhemmuuden tukeminen nähdään tärkeänä. Kotilähtöisessä ajattelussa koti tulkitaan varhaiskasvatuksen jatkeena ja tärkeänä osana varhaiskasvatusta. Lapsilähtöisyys painottaa lasta. Varhaiskasvatuksen ainoa ja todellinen kohde on lapsi. Kasvatuskumppanuudessa henkilökunnan tulisi syventää ymmärrystään vanhempien kasvatuskäsityksestä ja sitä kautta myös ymmärrys perhettä ja heidän toimintatapojaan kohtaan lisääntyisi. (Kekkonen 2012, 36–43.)

Kasvatuskumppanuutta voidaan määritellä myös dialogisuutena, vuoropuheluna. Isaacin ja Sarjan mukaan vuoropuhelu on taitoa ajatella, puhua ja toimia yhdessä. Ongelmia ei ratkaista, mutta luodaan uutta ymmärrystä keskustelijoiden välille. Kekkonen on kuitenkin sitä mieltä, että tilaa tulee olla myös ristiriidoille ja konflikteille. (Kekkonen 2012, 54, 199.)

Varhaiskasvatuksen ja perheiden välisessä yhteistyössä tulisi olla kaikkia edellä mainittuja elementtejä. Siinä vuorottelevat perheen ja ammattilaisen asiantuntijuus, lapsi nähdään yksilönä, mutta samalla kiinteänä osana omaa perhettään, vanhemmuutta tuetaan ja samalla syvennetään ymmärrystä lapsesta ja koko perheestä. Dialogisuus on koko yhteistyön onnistumisen perusta.

Kasvatuskumppanuus haastaa varhaiskasvatuksen henkilökunnan toimimaan siten, että tasavertaisuus, liittyminen, sitoutuminen, empaattisuus, arvostaminen ja hyväksyntä voivat toteutua. Kasvatuskumppanuutta luovassa suhteessa lapsi voi sitoutua kasvattajaan ja kasvattaja osaa luoda suotuisat olosuhteet kasvatuskumppanuudelle. On aikuisten käsissä, että pieni lapsi pystyy sitoutumaan ja voi hyvin. (Kekkonen 2012, 199–200.)

Avoimessa varhaiskasvatuksessa kasvatuskumppanuus näyttäytyy selkeämmin koko perheen tukemisena. Toimintaan osallistuu yleensä lapsi / lapset vanhempansa kanssa. Kaskela ja Kekkonen puhuvat kasvatuskumppanuudesta myös lapsen ja vanhemman suhteen kannatteluna (Kaskela & Kekkonen 2008, 22). Parhaassa tapauksessa se onkin juuri sitä.

Avoimessa varhaiskasvatuksessa ajatus perheen tukemisesta ja kasvatuskumppanuudesta nousee yhdessä olemisen ja tekemisen kautta. Ammattikasvattajat ja perheet viettävät aikaa yhdessä, leikkivät ja laulavat. Mallia ja vertaistukea saa lapsen kanssa olemiseen erilaisissa tilanteissa: vapaassa leikissä, askartelussa ja yhteisessä musiikkituokiassa. Kasvattajien kanssa on myös mahdollista keskustella lapsen kasvuun ja kehitykseen ja muihin lapsiperheen arjen kysymyksiin liittyvistä asioista. Avoimen varhaiskasvatuksen piirissä näkemys kasvatuskumppanuudesta saatetaan kokea helpompana, koska toiminta on vapaamuotoisempaa ja esimerkiksi perhekerhossa keskustelut lapsen kasvusta kehityksestä ovat vapaamuotoisempia. Tosin kasvattajan näkökulmasta perheen ongelmiin ja lapsen kasvatuksen epäkohtiin puuttuminen saattaa olla hankalampaa.

3.3 Sosiaalipedagogiikan suhde varhaiskasvatukseen ja kasvatuskumppanuuteen

Kurki (2001) näkee sosiaalipedagogiikan ja varhaiskasvatuksen suhteen selkeänä. Sosiaalipedagogiikka on varhaiskasvatukselle erinomainen taustorientaatio. Sosiaalipedagogiikan ajatus lasten kasvatuksesta yhteiskunnan jäseniksi sopii erinomaisesti varhaiskasvatuksen tavoitteisiin. Toisaalta varhaiskasvatuksen piirissä tarvitaan joissakin tapauksissa myös toista sosiaalipedagogiikan ulottuvuutta; syrjäytymisvaarassa olevien perheiden ja heidän lastensa tukemista. (Kurki 2001, 130.)

Tönniesin näkemys vahvistaa myös ajatusta yhteisön eli tässä tapauksessa varhaiskasvatuksen merkityksestä. Tönnies on sitä mieltä, että sosiaalisuus on se voima, joka antaa yksilölle mahdollisuuden yhteisön jäsenenä kehittyä itsenäiseksi, tunne-elämältään vakaaksi ja kypsäksi persoonaksi. (Kurki 2006, 135.)

Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa onkin nykyään nähtävissä monenlaista sosiaalipedagogista ulottuvuutta. Varhaiskasvatuksen piirissä korostetaan lapsilähtöisyyttä, halutaan nähdä jokainen lapsi yksilönä, dokumentoidaan lapsen toimia hoitopäivän aikana. Tärkeänä koetaan, että lapselle on mahdollisuus solmia ystävyysuhteita omanikäisiinsä lapsiin ja luontevasti tämä tapahtuu varhaiskasvatuksen piirissä. Tämä kaikki on sosiaalipedagogisesti läpäisevää.

Kurjen mukaan ei ole olemassa mitään erityisiä sosiaalipedagogisia erityistekniikoita, vaan monenlainen toiminta, jossa toteutuu lapsen osallisuus, arvokkuus, omat valinnat ja sosiaalisuus voidaan nähdä toteuttavan sosiaalipedagogista taustaorientaatiota. Tähän sopii myös ajatus tasavertaisesta kasvatuskumppanuudesta, joka sosiaalipedagogiikan mukaan tulisi nähdä vanhempien ja työntekijöiden yhteistyönä, jossa kumpikaan osapuoli ei ole toistensa ylä- tai alapuolella. (Kurki 2001, 133)

Ajatus tasavertaisuudesta ammattilaisen ja vanhempien välillä voidaan sosiaalipedagogisesta näkökulmasta nähdä myös ongelmallisena ja sosiaalipedagogiikan perusajatuksiin huonosti sopivana. Voiko ammattilaisen kanssa koskaan olla tasavertainen kasvatuskumppanuussuhde? Kurki haluaa muistuttaa kuitenkin tasavertaiseen dialogiin asettumisesta. Luottamus vanhempien ja kasvattajien välillä syntyykin keskustelujen kautta ja näin pyritään aidon ja kunnioittavan suhteen luomiseen. Tämä vaatii ammattikasvattajalta nöyryyttä, hän ei ole aina se, joka tietää enemmän. Tasavertaisissa keskusteluissa jaetaan lapseen liittyvää tietoa vuoropuhelun keinoin. (Kurki 2006, 172.)

4 MUSIIKKI ARJEN RIKASTUTTAJANA

Perheiden arjen musisointi on yhä edelleen laulamista ja soittamista, mutta jo aikoinaan radio ja televisio muuttivat mahdollisuuksia musiikin kuunteeluun merkittävästi. Internetin tuomat mahdollisuudet ovat muuttaneet niitä entisestään.

Aikoinaan laulaminen, suullinen perinne oli ainoa musiikin siirtämisen keino ja siten myös lapset oppivat laulamaan. Musiikkia lapsi omaksui kotona, koulussa ja kirkossa. Tänä päivänä kodeissa lauletaan vähemmän, mutta radio, televisio tai jokin muu musiikin toistolaite on jatkuvasti toiminnassa. Kotien laulamisen tilalle on tullut myös päiväkodeissa ja kouluissa tapahtuva musiikkikasvatus, jolla on tärkeä merkitys lapsen musiikilliseen kehitykselle. (Juvonen 2000, 34–37.)

Perheissä kuunnellaan nykypäivänä paljon kansainvälistä musiikkia. Tämä musiikki ei ole varsinaista lastenmusiikkia, mutta sitä kautta lapsi omaksuu musiikillisia kokemuksia ja rakentaa omaa musiikillista minäkuvaansa.

Ympäristössä vallitsevasta musiikista tulee vähitellen osa lapsen musiikkimaailmaa. Tämän musiikkimaailman kautta lapsi saa vahvoja tunne-elämyksiä. (Juvonen 2000, 35.)

Musiikkikasvatus on siirtynyt kodeista päiväkoteihin ja kouluihin. Seuraavissa alaluvuissa tarkastelen lapsen kasvua ja kehitystä siitä näkökulmasta miten musiikki, laulu ja laulaminen siihen vaikuttavat. Lapsen taiteellinen ilmaisu on eräs tärkeä toiminnan muoto, joka määrittellään myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Viimeisessä alaluvussa avaan myös hieinan tutkimuksen kohteena olevan perhekerhon musiikkituokioiden rakennetta.

4.1 Musiikki varhaiskasvatussuunnitelmissa

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2007 ja 2016) ohjaavat varhaiskasvatusta valtakunnallisesti ja kuntakohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat ohjaavat työtä kuntatasolla. Varhaiskasvatussuunnitelma ohjaa myös avointa varhaiskasvatustoimintaa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2007, 26, 28) varhaiskasvatuksen keskeiset sisällöt määriteltiin kahdeksan orientaation kautta, joista esteettisen orientaation yksi osa-alue oli musiikillinen ilmaisu. Uudessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2016 puhutaan oppimisen alueista, joista yksi on ilmaisun monet muodot. Tämän alueen yksi osa on musiikillinen ilmaisu. Sen tarkoitus on antaa mahdollisuus musiikillisiin kokemuksiin ja vahvistaa lapsen kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsen kanssa tulisi laulaa, loruilla, kokeilla soittimia, kuunnella musiikkia ja liikkua musiikin tahdissa. Lapsen tulisi voida saada pienistä musiikkiesityksistä myös onnistumisen iloa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 42.)

Musiikkikasvatuksen asiantuntija Inkeri Ruokonen määrittelee Suomalaisen varhaiskasvatuksen perustuvan Lapsen oikeuksien julistukseen ja ajatuksen ilmaisun monista muodoista erityisesti sen artiklaan 31, jonka mukaan ”sopimusvaltiot tunnustavat lapsen oikeuden - - vapaaseen osallistumiseen kulttuurielämään ja taiteisiin.”. Varhaiskasvatuksen piirissä lapsen on mahdollista saada myös kulttuurisia kokemuksia. (Ruokonen 2012, 122.)

4.2 Musiikin merkitys lapsen varhaisessa kasvussa

Lapsi ilmaisee itseään hyvin kokonaisvaltaisesti ja toisaalta myös yhdistää luontevasti eri tapoja ilmaista itseään (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 41–42). Aikuisella on vahva asema, kun pohditaan mitä on varhaiskasvatusikäisten taiteellinen ilmaisu; oli se sitten laulamista, käsillä tekemistä tai vaikkapa tanssimista. Lapsen oman osallisuuden kokemus on kuitenkin tärkeä osa taidekasvatusta. Taidekasvatus voi tulla esiin arjen spontaaneissa tilanteissa unilauluna tai loruna pukemisen yhteydessä. Lapsi voi itse olla aktiivinen toimija tilanteissa; hän tanssii ja laulaa. Tähän toimintaan voi aikuinen lähteä mukaan, jolloin yhdessä synnytetään jotain uutta. Vasta tämän jälkeen tulee aikuisen vuoro ohjata lasta tietoisesti taiteelliseen ilmaisuun. (Ruokonen & Rusanen 2009, 10–13.)

Eräs varhaiskasvatuksen osa-alue on lapsen mahdollisuus musiikilliseen ilmaisuun. Musiikkikasvatus varhaiskasvatuksen piirissä on kotien kasvatusta tukevaa (Ruokonen 2009, 22). Lapset voivat olla musiikkikasvatuksen suhteen hyvin erilaisissa asemissa. On koteja, joissa laulaminen ja loruttelu on alusta alkaen kuulunut osaksi vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Toisissa kodeissa taas kumpikaan vanhemmista ei koe musiikkia tai laulua merkitykselliseksi omassa elämässään ja näin ollen musiikki ja laulaminen jäävät vähäisiksi heidän lastensakin osalta. Varhaiskasvatuksen merkitys laululliseen ilmaisuun rohkaisijana kasvaakin näistä perheistä tulevien lasten kohdalla.

Laulaminen ja loruttelu kehittää lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta, mutta se on merkityksellistä myös lapsen puheen ja kielen kehityksen kannalta. Laulaminen kehittää myös tervettä äänen käyttöä. Jo alle kolmi-vuotias lapsi oppii ulkoa helppoja, lyhyitä lauluja. Lapsi tarvitsee kuitenkin aikuisen esimerkkiä laulamiseen ja siksi jo varhaiset unilaulut ovat tärkeitä laulunlähteitä lapsen laulun kehittymiselle. Vähitellen lapsi alkaa itsekin lauleskella leikkiessään. Inkeri Ruokonen kehottaakin aikuista lähtemään mukaan tähän improvisaatioon ja rohkaista lasta ilmaisemaan sanomaansa sävelin. (Ruokonen 2009, 24–25; Pienen kielipolku n.d.)

4.3 Perhekerhon musiikkituokiot

Tein siis tutkimustani avoimeen varhaiskasvatukseen kuuluvassa perhekerhossa. Tämän perhekerhon toiminnassa on mukana kaksi työntekijää, lastentarhanopettaja ja kerhonohjaaja. Lastentarhanopettaja oli aikoinaan jo aloittamassa avointa varhaiskasvatustoimintaa kymmenisen vuotta sitten. Alusta asti kerhon kokoontumisissa on ollut mukana myös musiikkituokio.

Lastentarhanopettaja kertoi omasta näkemyksestään perhekerhon musiikkituokioiden taustalla. Tuokioissa tarkoitus on laulaa yksinkertaisia, tuttuja, vanhoja lauluja ja leikkiä laululeikkejä. Ajatus on, että laulut ovat helppoja laulaa ja muistaa. Ne saattavat olla vanhemmille tuttuja jo omasta lapsuudesta. Haastatteluja tehdessäni osallistuin joka kerta myös musiikkituokioon ja sain näin hyvän kuvan miten tuokio etenee, mitä sen aikana tehdään ja mitä lauluja lauletaan.

Musiikkituokion aikana suurimman osan lauluista lastentarhanopettaja säestää kitaralla. Osaan kuuluu liikkumista ja laulamista. Tuokio alkoi yleensä aina samalla laululla, joka kutsui kaikki lapset keskilattialle hyppimään, hiipimään, tanssimaan, keinumaan. Lapsia osallistetaan koko ajan ja monin tavoin tuokion toteuttamiseen. Jossakin laulussa opetellaan tunnistamaan värejä. Joku laulu on aina sellainen, että lapset saavat valita vaikkapa jonkin eläimen ja sanoa miten se äänтелеe ja se sovitetaan lauluun. Muutaman laulun aikana otetaan esille rytmisoittimet; palikat ja marakassit, joita lapset saavat soittaa. Vanhemmat ja lapset laulavat yhdessä ja välillä myös vanhemmat osallistuvat laululeikkiin.

Yhdessä tekemisen ajatus on laulaa ja leikkiä yhdessä ja siten myös vahvistaa lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. Parhaassa tapauksessa

laulut voisivat kulkeutua perheiden mukana myös heidän kotoiseen arkeensa tuomaan laulamisen ja laululeikkien iloa yhdessäoloon. Turvallisuutta luo samojen laulujen toisto, jolloin ne jäävät myös mieleen. Ajoittain lastentarhanopettaja monistaa joitakin lauluja kotiin mukaan vietäväksi.

Musiikkituokiot ovat oleellinen osa kerhon kokoontumista ja haastatteluja tehdessäni ymmärsin, että sekä äidit että lapset odottavat yhteistä musiikkihetkeä. Se luo myös struktuuria kerhon muuten sangen vapaisiin kokoontumisiin. Musiikkituokio on aina kokoontumisen loppupuolella, joten myös myöhemmin tulevat perheet pääsevät tuokioon mukaan.

5 AIEMMAT TUTKIMUKSET

Opinnäytetyön taustoittamisessa on lähdetty liikkeelle tutkimuksista, jotka kertovat jotain nykypäivän perheiden arkisesta elämästä. Toisaalta on käydetty teoksia, joissa on käsitelty lasten kasvatusta nyky-yhteiskunnassa. Kodin arkisesta, pienimuotoisesta musiikkikasvatuksesta yritin etsiä kirjallisuutta ja tutkimusta, mutta sitä oli vaikea löytää. Kaikki opinnäytetyöni aiheita sivuavat tutkimukset käsitelivät lähinnä kasvatus- ja opetustyötä musiikkiopistoissa ja muissa musiikinalan oppilaitoksissa. Antti Juvosen väitöskirjassa (2000) perheiden arkista musisointia oli lyhyesti käsitelty. Seuraavaksi esitellään joitakin teoksia, joita työssä on käytetty.

Perheiden arkista elämää on tutkinut Maritta Törrönen (2012) kirjassaan *Onni on joka päivä*. Törrönen on perehtynyt lapsiperheiden kokemuksiin arjesta ja hyvinvoinnista haastatteleamalla tavallisia suomalaisia perheitä. Tutkimus valottaa tekijöitä, jotka luovat hyvinvointia tämän päivän perheille. Perheiden taloudellinen tilanne määrittää perheen turvallisuuden tunteita. Vastuunjako kotitöistä arkisen ja ehkä kiireisenkin elämän keskellä on kysymys, jota monissa perheissä pohditaan. Tukiverkostot ovat merkityksellisiä arjen sujumisen kannalta. Pariskunnat miettivät myös perhearvojaan; monet kokivat, että perhe on kuitenkin tärkeämpi kuin vaikkapa taloudellinen menestyminen. Törrösen tutkimuksessa esiin tulee myös kokemukset perheiden eriarvoistumisesta ja hyvinvoinnin taloudellisesta ja sosiaalisesta jakautumisesta. (Törrönen 2012.)

Myös Väestöliiton tutkimuslaitoksen johtaja Anna Rotkirch (2014) on pohdinnut yhdessä elämisen iloja ja suruja. Rotkirchin kirja on matka perhesuhteisiin ja yhteisöllisyyteen. Rotkirch pohtii äitiyden ja äidin merkitystä, parisuhdetta ja sen kehittymistä. Mikä on miehen ja isän paikka nykyisin? Isovanhemmuus, sen läsnäolo ja sen puuttuminen, nostetaan esiin. Elämän pisin ihmissuhde on sisarus, joka Rotkirchin mukaan kasvattaa lapsen sosiaalisia taitoja ja suojaa jopa elämän kriiseissä. Kirjassa pohditaan myös ystävyyttä, vaikka useat suomalaiset ovat sitä mieltä, että ystävät eivät kuulu perheenjäseniin. Rotkirch on sitä mieltä, että emme ole vielä ymmärtäneet yhteisöllisen kasvatuksen merkitystä. (Rotkirch 2014.)

Antti Juvonen (2000) on väitöskirjatutkimuksessaan tutkinut musiikillisen erityisorientaation polkua musiikkiminän, maailmankuvan ja musiikki-

maun heijastamina. Väitöstutkimus on laaja ja suuntautunut lähinnä erilais-
ten musiikkisuuntauksien ja musiikkiharrastuksen vaikutukseen musiikki-
minän ja musiikillisen maailmankuvan ja arvojen muotoutumisessa. Väitös-
kirjansa alussa Juvonen pohtii kuitenkin mitä musiikki ja musisointi ovat
nykyihmisen elämässä tänä päivänä. Juvosen pohdintoissa esiin nousee tä-
män päivän muuttuneet käsitykset musiikin arkisesta harrastamisesta. Se on
siirtynyt suullisesta perinteen siirtämisestä paljolti erilaisten äänentoisto-
laitteiden maailmaan. (Juvonen 2000.)

Anja Riitta Lahikainen, Raija-Leena Punamäki ja Tuula Tamminen (2008)
ovat koonneet teoksen Kulttuuri lapsen kasvattajana, jossa pohditaan eri-
laisten artikkeleiden näkökulmasta lapsuutta nyky-yhteiskunnassa. Artikke-
lit käsittelevät lapsuuden lyhentymistä, kiihvastahtisen työelämän vaikutuk-
sia perhe-elämään ja median luomaa ankaraa ihmiskuvaa. Teoksessa kysy-
tään muun muassa kuka lasta kasvattaa tänä päivänä? (Lahikainen, Puna-
mäki & Tamminen 2008.)

Jaana Liukosen (2016) ammattikorkeakoulun opinnäytetyö, Lapsiperheiden
arki – Lasten ja vanhempien mediankäyttö, käsittelee perheiden arkea me-
dian käytön näkökulmasta. Liukosen työtä en käyttänyt tässä omassa työs-
säni tämän enempää, mutta halusin mainita sen, koska Liukosen aihe oike-
astaan sivuaa tätä aihetta hyvinkin paljon, jos otetaan huomioon, että tämän
päivän musiikkia kuunnellaan paljon Internetistä, televisiosta ja radiosta. Se
on tavallaan medialähtöistä. (Liukonen 2016.)

6 TUTKIMUSTEHTÄVÄ, AINEISTON HANKINTA, ANALYYSI JA LUOTETTAVUUS

Tässä luvussa esitellään tämän tutkimuksen tutkimustehtävä ja käytetyt tut-
kimuskysymykset ja eritellään mitä ajatuksia tutkimuksen taustalla suunnit-
teluvaiheessa oli. Luvussa esitellään myös aineiston hankinnan ja siihen
valmistautumisen prosessia. Analysointimenetelmiksi valikoituivat laadul-
lisen tutkimuksen sisällönanalyysin menetelmät. Viimeisessä alaluvussa
pohditaan vielä tutkimuksen luotettavuutta.

6.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tämän opinnäytetyön tutkimustehtävänä on selvittää, miten vanhemmat ku-
vaavat musiikkia arjen rikastuttajana käytyään avoimeen varhaiskasvatus-
toimintaan kuuluvan perhekerhon musiikkituokioissa. Tutkimuskysymyk-
sinä ovat seuraavat:

1. Mitä arjen musisointi perheissä tänä päivänä on?
2. Miten kerhon musiikkituokiot ovat innostaneet laulamiseen kotona?

Aineiston hankintaa suunnitellessa pohdin, että musiikin ja laulamisen voi nähdä laajemminkin kuin vain perinteisenä laulamisena ja laululeikkeinä. Halusin kysymysten taustalla nähdä pohdintaa perheiden arjen musisoinnista ja laulamisesta. Kuunnellaanko perheissä radiota tai muuten musiikkia? Katsellaanko musiikkiohjelmaa televisiosta? Mitä muuta musiikin harrastaminen perheissä voi olla kuin laulua ja laululeikkejä? Halusin rohkaista perheitä kertomaan myös pienestä musisoinnista ja laulamisesta tai nykypäivän musiikkiohjelmien innostamasta toiminnasta. Laulaa ja musisoida voi niin monin tavoin.

Erityisesti mietin kysymyksiäni perheen arjen rikastuttamisen näkökulmasta. Ovatko perheet ehkä saaneet musiikkituokioilta jotain sellaista mitä aiemmin ei ole ollut tai ovatko musiikkituokiot antaneet eväitä kotona musisoimiseen ja laulamiseen? Pysin myös selvittämään, mitä vanhemmat toivovat musiikkituokioilta nykypäivänä? Onko sisältö vastannut heidän odotuksiaan vai toivovatko he jotain muuta?

Eräs mielenkiintoinen näkökulma oli musiikkipäiväkirja. Pyysin joitakin vanhempia, josko he voisivat pitää musiikkipäiväkirjaa esimerkiksi tutkimusjaksoni ajan eli käytännössä ne viikot, jotka perhekerhossa kävin. Kysyin tätä ensimmäisellä haastattelukerralla ja muutama vanhempi siihen tarttuikin.

6.2 Aineiston hankinta ja analyysi

Joulukuussa 2015 olin yhteydessä avoimesta varhaiskasvatustoiminnasta vastaavaan lastentarhanopettajaan, jolta sain alustavan suostumuksen tutkimuksen tekoon perhekerhotoiminnan yhteydessä. Joulukuussa 2015 ja helmi-maaliskuun taitteessa 2016 vierailin kerhossa ja kerroin alustavasti tutkimuksestani. Haastattelun eettisyyden kannalta onkin tärkeää informoida haastateltavia tulevasta tutkimuksesta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73). Lastentarhanopettajaa ja varhaiskasvatusjohtajaa pidin ajan tasalla tutkimukseni muotoutumisesta sähköpostitse joulukuun 2015 ja helmikuun 2016 aikana. Maaliskuussa 2016 hain opinnäytetyölleni tutkimuslupaa varhaiskasvatusjohtajalta Hämeen ammattikorkeakoulun tutkimuslupahakemuksella.

Tutkimusaineisto kerättiin perhekerhotoimintaan osallistuvilta vanhemmilta haastattelututkimuksena kerhon kokoontumisten aikana. Käytännössä paikalla oli vain äitejä. Osallistuin itse kerhon toimintaan huhtikuussa 2016. Kahdeksan kokoontumiskerran aikana sain tehtyä yhteensä 16 haastattelua.

Tutkimus tehtiin laadullisena eli kvalitatiivisena puolistrukturoituna haastattelututkimuksena. Tutkimushaastattelua tehdessä esitettiin etukäteen mietityt kysymykset (liite 1) ja niihin haastateltavat saivat vastata vapaasti. Vapaalla puheella pyrittiin siihen, ettei haastateltavien ajatuksia kahlittaisi liikaa. Joissakin tapauksissa saatettiin esittää tarkentavia kysymyksiä haastateltavan puheen väliin. Haastattelututkimuksessa haastattelija voi valita kuinka tarkasti samat kysymykset toistetaan kullekin haastateltavalle. Tilanteet ovat yksilöllisiä ja voivat vaihdella hyvin vapaasta haastattelusta tarkasti etukäteen määritellyn mukaisesti etenevään haastatteluun. (Tuomi &

Sarajärvi 2009, 75.) Kaikki, joilta haastattelua pyydettiin, suostuivat haastateltaviksi. Heille myös sopi, että haastattelut nauhoitettiin.

Parhaan tuloksen saamiseksi haastateltavilla olisi ollut hyvä olla mahdollisuus tutustua haastattelukysymyksiin jo etukäteen. Sitä mahdollisuutta ei kuitenkaan pystytty järjestämään. Haastateltavat kuuluivat kysymykset juuri ennen nauhoituksen aloittamista. Välillä haastattelun aikana jouduttiin muistuttamaan haastateltavia kysymyksistä, joihin vastauksia toivottiin. Haastattelututkimuksessa etuna oli joustavuus. Kysymykset voitiin esittää vapaassa järjestyksessä. Haastateltavan mahdollisuus puhua vapaasti taas mahdollisti kattavat vastaukset. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73–75.)

Haastateltaville kerrottiin, että kerätty aineisto käsitellään nimettömänä. Oma työskenntelyä varten otin ylös äidin etunimen ja lasten nimet ja iät. Analyysivaiheessa nimiä ei käytetty, vaan kerätty aineisto esiteltiin ja analysoitiin täysin nimettömänä. Tutkimuksesta on häivytetty myös tunnistetiedot paikkakunnasta, jolla tutkimus tehtiin.

Koottu haastatteluaineisto purettiin ja kirjoitettiin auki. Sen jälkeen lähdettiin etsimään tutkimuskysymyksen kannalta olennaisia aiheita, teemoja, jotka toistuivat useimmilla vastaajilla. Teemojen alle materiaalia jaettiin käsitekartta työskenntelyn avulla. Tämän jälkeen aiheita yhdisteltiin ja jaettiin alaluokkiin. Teemoihin jaettua ja eriteltyä aineistoa analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–113.)

Osa tutkimustuloksista saatiin myös havaintoja tekemällä. Havainnoista tehtiin muistinpanoja jokaisen kokoontumiskerran jälkeen. Havainnot auttoivat erityisesti sosiaalipedagogiikan, varhaiskasvatuksen sekä kasvatuskumppanuuden näkökulmia pohdittaessa. Perhekerhon toimintaan osallistuessani olin osa ryhmää, keskustelin vanhempien ja työntekijöiden kanssa ja leikin lasten kanssa. Musiikkituokioihin osallistuessani pystyin tekemään havaintoja niistä. Joku lapsista saattoi joskus musiikkituokion aikana istua sylissäni. Havainnointini oli selkeästi osallistuvaa havainnointia se muotoutua tilanteissa vapaasti osallistuessani ryhmän toimintaan. Havainnoinnilla onkin tutkimusmetodina pitkä historia kasvatus- ja yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa. (Hirsjärvi, Remes & Sajajärvi 2015, 212–214.)

6.3 Luotettavuus

Tuomi ja Sarajärvi (2009, 140–141) tuovat esiin teoksessaan Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi asioita, joita tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa on hyvä muistaa. Tässä aluvuussa peilataan tutkimusprosessia heidän ohjeisiinsa.

Tutkimuksen tekemisestä sovittiin perhekerhosta vastaavan lastentarhanopettajan kanssa ajoissa ja tutkimuksen tekoa valmisteltiin keskusteluilla ja etukäteisvierailuilla kerhossa. Näillä kerroilla äideille annettiin jo etukäteistietoa tulevasta tutkimuksesta. Tutkimuksessa käytetty aineisto kerättiin useammalla kerhokerralla. Haastatteluja saatiin yhteensä 16. Musiikkituokioita oli pidetty kerhossa koko sen toiminnan ajan eli noin kymmenen vuotta ja useimmat äidit olivat käyneet kerhossa jo pidemmän aikaa, joten

heillä oli kokemusta asiasta jota tutkittiin eli tässä tapauksessa kokemuksia kerhon musiikkituokioista.

Oma etukäteisoletukseni muuttui jonkin verran tutkimuksen aikana. Ymmärsin, että lähes kaikille äideille tuntui olevan selvää, kuinka tärkeää musiikki ja laulaminen lapsen kasvulle olivat. Olin ajatellut, että tämä on tärkeää tietoa, jota kerhon tehtävänä on ikään kuin jakaa.

Tutkimuksen haastattelujen lisäksi aineistoon saatiin myös kaksi musiikki-päiväkirjaa, joita kaksi äitiä oli tehnyt noin muutaman viikon ajalta perheen arkisesta musisoinnista. Päiväkirjojen anti oli kuitenkin niukka, joten niiden käytettävyys haastattelujen rinnalla lähdemateriaalina hylättiin. Päiväkirjat antavat kuitenkin luotettavuutta haastatteluille, koska ne kertovat samasta toiminnasta, joista äidit haastatteluissa puhuivat.

Haastattelutilanne oli kovin altis häiriötekijöille, sillä kerhotilat olivat kai-kuvat ja lapsista lähti ääntä. Haastateltavien huomiota vei myös oman lapsen tai lapsien vahtiminen samaan aikaan, kun haastattelua tehtiin. Haastattelut kuuluvat kuitenkin nauhoituksessa hyvin. Vain yksi haastattelu kuului erittäin huonosti, jolloin merkitystä oli myös sillä, että kaikista haastatteluista tehtiin myös kirjallisia muistiinpanoja. Näin purkutilanteessa varmistusta saatiin myös näistä kirjallisista muistiinpanoista.

7 TUTKIMUSTULOKSET – MUSIIKKI LUONTEVANA OSANA ARKEA

Haastatteluista tärkeimpänä yleisenä huomiona voisi olla se, että jokainen äiti koki perhekerhon musiikkituokiot tärkeinä lapsen kannalta ja totesi, että myös lapset nauttivat niistä. Musiikkituokio kuului kerhon ohjelmaan oleellisenä osana ja niitä odotettiin kovasti.

Äidit näkivät musiikin merkityksen tärkeänä myös kodin arjessa, ei ainoastaan perhekerhossa. Kodeissa laulettiin ja leikittiin, mutta musiikkia myös kuunneltiin radiosta, Internetistä ja televisiosta. Perheet kävivät monissa eri kerhoissa ja muskareissa. Monelle lapselle laulaminen ja tanssiminen olivat luonnollista toimintaa, osa itseilmaisua. Eräs äiti totesikin haastattelun lomassa:

Se on kuitenkin sellainen luonnollinen osa arkea se musiikki.

7.1 Perinteistä tähän päivään

Haastateltavien vastauksista heijastui ajatus, että perheiden musisointia kuuluivat toisaalta perinteiset lastenlaulut ja laululeikit, mutta samaan aikaan arjessa kulki mukana luontevasti tämän päivän populaarimusiikin ja Internetin tuomia vaikutteita.

Kerhossa musisointi oli perinteisempää, laulettiin vanhoja lastenlauluja. Monet niistä olivat vanhemmille omasta lapsuudesta tutuja. Jos äidit itse kokivat heikkoutta laulamisesa ja soittamisessa, olivat he sitä mieltä, että

ainakin kerhossa lapsi sai kokea musiikilliseen ilmaisuun iloa. Kotona musiisointi taas oli paljon muutakin; tämän päivän television, radion ja Internetin musiikkiohjelmien väritystä.

7.1.1 Tuttua ja turvallista

Kerhon musiikkihetkien lastenlauluista monet äidit kertoivat, että laulut omasta lapsuudesta palautuivat mieleen. Usein perinteiset lastenlaulut olivatkin niitä, joita äidit kotona lauloivat, koska kerho oli tuonut ne mieleen ja ne oli helppo muistaa. Moni olikin sitä mieltä, että oli kiva, kun tuli uusia lauluja, mutta toisaalta vanhojen sanat oli helppo muistaa. Osa äideistä kertoi, että arkista puuhastelua kodeissa rytmitti tarkemmin määrittelemätön arkinen laulelu ja hyräily. Joillekin äideille laulun sanojen muistaminen oli hankalaa, joten kerhon lauluja ei juurikaan laulettu kotona, vaan kotona laulettiin muita lauluja, esimerkiksi muissa kerhoissa opittuja.

Perheissä lastenlauluja laulettiin myös perinteisistä laulukirjoista, joita oli saatu lahjaksi. Joillekin lapsille laulukirjojen selaaminen oli mieleistä ja he toivat kirjan äidille ja toivoivat yhteistä laulutuokiota.

Siinä on 50 laulua siinä kirjassa, niin malttaa (lapsen nimi) selata koko kirjan. Alkaa itellä jo olla ääni käheänä.

Perinteisten lastenlaulukirjojen rinnalle on tullut kuuntelukirjoja, joista laulun voi kuunnella ja siten opetella itsekseen. Lapset pitivät myös näistä kirjoista. Nämä uudentyyppiset laulukirjat mahdollistavat lapselle laulamisen myös itsekseen ilman vanhemman apua. Kuuntelukirjat ovat mainio keino myös opetella uusia lauluja yhdessä lapsen kanssa ja niiden parissa lapsi viihtyy myös itsekseen, vaikka yhdessä laulamisen ja vuorovaikutuksen näkökulma ei toteutuisikaan.

Monet äidit kertoivat, että lapset musisoivat myös isovanhempien kanssa. Lapset lauloivat mummun ja vaarin kanssa tai mummo soitti kitaraa. Joissakin perheissä oli myös tärkeää kertoa isovanhemmille ja muulle kotiväelle mitä kerhossa oli opittu.

7.1.2 Musisointi tänä päivänä

Arkinen laulelu kotona on tänä päivänä myös erilaisten nettivideoiden ja radion soittamia lauluja. Äidit kertoivatkin, että radio, televisio tai netti on auki pitkin päivää ja sieltä musiikki virtaa arkisen elämän lomassa. Netistä lapset osaavat hakea lauluja myös itse erilaisista palveluista kuten You tube ja Yle Areena. Tabletit olivat monessa perheessä ahkerassa käytössä. Moni lapsi kuunteli myös omia cd-levyjä.

Lastenohjelmien musiikit olivat edelleen suosittuja. Monelle lapselle erilaiset tunnusmusiikit olivat tärkeitä. Kiinnostus itse ohjelmaan saattoi jopa loppahtaa tunnusmusiikin jälkeen.

Tabletilta katselee Posti Patea. Kelaa alkulaulua eestaas.

Äitien kertomuksista paljastuu, että samat tutut laulut viihdyttävät lapsia vuosikymmenestä toiseen mm. Postimies Pate, Titi-nalle ja Fröbelin palikat. Sen sijaan, että äidit itse olisivat laulaneet, saattoi iltalaulun tilalla olla tabletti, jolta lapsi itse kuunteli musiikkia. Toki joukossa oli myös niitä äitejä, jotka lauloivat iltalaulun itse.

Niissä perheissä, joissa oli kouluikäisiä vanhempia sisaruksia mieltymykset esimerkiksi populaarimusiikin osalta (mm. Robin) välittyivät pienemmille sisaruksille. Joissakin tapauksissa tähän vaikuttivat myös vanhempien omat mieltymykset. Äidit ja isät saattoivat kuunnella Madonnaa ja siitä lapsikin innostui. Tänä päivänä musiikillisen lisän perheiden yhteisiin iltoihin ovat tuoneet television erilaiset musiikkiohjelmat, kuten Voice of Finland ja Vain elämää.

7.2 Musiikki arjen tukena

Äitien puheissa musiikin nähtiin tukevan erilaisissa arjen tilanteissa. Pukemiset, nukkumaanmeno ja muut siirtymät katsottiin sujuvan helpommin, kun tekemiseen yhdistettiin laulua tai laululeikkiä. Musiikki rauhoitti ja auttoi keskittymään.

Musiikki oli mukavaa ajanvietettä äidille ja lapselle pitkin päivää kotona, mutta myös kerhoissa ja muskareissa, joissa käytiin pitkin viikkoa. Niistä saaduilla lauluilla viihdyttiin taas kotona arjen toimissa.

7.2.1 Tilanteesta toiseen laulellen

Osa äideistä kertoi, että esimerkiksi pukeminen oli lapselle erityisen vastenmielistä ja tilannetta yritettiin helpottaa laululla. Myös muissa tilanteissa, joissa kaivattiin rauhoittumista laululla ja musiikilla oli tärkeä osa. Eräs äiti kertoi kuinka hänen isällään on ollut tapana laulaa kajauttaa jo heti aamusta. Nyt hän tekee itse samalla tavalla. Äiti pohtikin, että mahtavatko hänen lapsensa tehdä samalla tavalla jonakin päivänä. Lapsille aikuisten laulamiset, aikuisten ja sisarusten suosikkilaulut olivat ehtymätön oppimisen kohde, ja laulujen sanat jäivät helposti mieleen.

Usein, kun menee päikkäreille, niin laulaa niitä lauluja siellä pinnasängyssä.

Kodeissa laulettiin iltalauluja, mutta kuten jo aiemmin tuli esille lapsi saattoi myös itsekseen tabletilta kuunnella musiikkia ennen nukahtamista. Tai kuten esimerkin tapauksessa lapsi lauleli itsekseen lauluja ennen nukahtamista.

Lähes kaikissa puheenvuoroissa äidit mainitsivat myös radion ja musiikin kuuntelun autossa. Automatkoilla musiikki tuntui olevan monen perheen ajanvietettä. Autossa musiikkia kuunneltiin tabletilta ja radiosta. Tässäkin tilanteessa lapsille laulujen sanat jäivät hyvin mieleen ja niitä rallateltiin arjessa eri tilanteissa. Toisaalta varjopuolena nähtiin erityisesti radion suhteen

se, että ajoittain sieltä tuleva aikuisten populaarimusiikki ja erityisesti laulujen sanoitukset eivät oikein soveltuneet lasten korville.

7.2.2 Erilaiset kerhot ja muskarit arjen rikastuttajina

Perheissä harrastettiin paljon erilaisissa muskareissa käyntiä. Lähes jokaisessa haastattelemassani perheessä äiti ja lapsi / lapset kävivät muskareissa viikoittain tai olivat käyneet jossain vaiheessa. Myös muissa kerhoissa käytiin paljon, muun muassa seurakunnan ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton kerhoissa. Näissäkin kerhoissa musiikkituokioita arvostettiin. Osa äideistä kertoi, että heidän asuessaan eri paikkakunnalla he olivat käyneet perhekerhoissa, joissa musiikkituokioita oli vain silloin tällöin. He olivat erityisen ilahtuneita, että tässä kerhossa musiikkituokio oli joka kerta.

Muskarit olivat kuitenkin joidenkin äitien mielestä hieman liian pitkiä pienemmille lapsille 45 minuutin kestoineen. Perhekerhon musiikkituokion kesto, joka on 15–20 minuuttia, oli monen mielestä hyvä pituus.

Nykypäivän äideille, jotka hoitavat lasta kotona, erilaisten toimijoiden avoimen varhaiskasvatustoiminnan kerhot tuntuvat olevan tärkeä osa viikoittaisia rutiineja lapsen kanssa. Osalle saattaa riittää yksikin kerho, mutta moni käy eri kerhoissa pitkin viikkoa siten, että lähes joka päivälle on oma kerhonsa. Osa äideistä oli myös itse aktiivisia vapaaehtoisia ja toimivat jonkin kerhon vetäjinä.

7.3 Lapsi toimijana

Ohjattu musiikkituokio nähtiin tärkeänä osana kerhon toimintaa. Mutta jokainen lapsi on yksilö ja osallistui siihen omalla tavallaan. Useimmista lapsista kuitenkin näki, että he iloitsivat yhdessä tekemisestä, laulamisesta, tanssimisesta ja leikkimisestä. Vaikka äidit välillä pohtivatkin voisivatko laulut vaihdella enemmän, niin lapsia samat laulut eivät tuntuneet häiritsevän. He olivat aina yhtä innokkaita, kun alkulaulu alkoi kutsuen lapsia hyppelemään piiriin keskelle.

7.3.1 Tanssi, laulu ja soitto

Monille lapsille musiikillinen ilmaisu, laulu ja tanssi tuntuivat olevan luonteva osa arkista puuhailua. lapset saattoivat itse keksiä lauluja ja rytmittää puhetta laulamalla. Eräs äiti kirjoitti päiväkirjaan, että kahden tunnin automatkan aikana takapenkiltä kuului jatkuvasti laulua, kysymyksiä ja leikinääniä. Monista haastatteluista tuli esille kuinka lapset toistavat samaa monta kertaa, sama laulu tai tunnusmusiikki olisi voinut soida vaikka koko päivän. Ei siis liene ihme, jos sanat jäivät mieleen. Erilaisten asioiden toisto tuntui olevan myös luonteva osa puuhailua.

Mutta osa äideistä puhui myös siitä, että lapsi ei halunnutkaan osallistua musiikkihetken soittamiseen, leikkimiseen ja laulamiseen, vaan istui hiljaa tai halusi puuhastella muuta. Tämä ei kuitenkaan tarkoittanut sitä, ettei lapsi kotona laulaisi ja leikkisi mielellään ja vieläpä kerhossa opittuja lauluja.

Joku lapsi taas oli niin hitaasti lämpiävä, että innostui vasta kun musiikkituokio alkoi olla lopussa. Eräs äiti kertoi lapsensa olevan ujo ja vasta vähitellen lapsi oli innostunut musiikkituokioista, kun laulut ja ihmiset olivat tulleet tutuiksi. Eräs äiti taas oli sitä mieltä, että välillä kerhoon tulee niin paljon äitejä ja lapsia, että ryhmä on liian iso ja yhdessä tekeminen on hankalaa.

Lähes jokainen äiti oli sitä mieltä, että musiikkituokiossa käytettävät rytmisoittimet olivat lapsia innostava asia.

...kun (lastentarhanopettajan nimi) soittaa kitaralla niin ja siten kun käytetään kuitenkin soittimiakin (rytmisoittimia) niin mukava lapsille.

Monissa perheissä kotona oli soittimia, oikeita ja leikkisoittimia, joita lapset saivat vapaasti soittaa. Osa äideistä myös toivoi, että lapset aloittaisivat jonkin soittimen opiskelun tulevaisuudessa. Musiikkituokion aikana marakasit ja palikat olivat ahkerassa käytössä ja niitä vaihdettiin, jotta jokainen sai soittaa halutessaan molempia. Äidit sanoivatkin, että jos rytmisoitinosio jäisi väliin, lapset saattaisivat kysellä sitä. Myös lastentarhan opettajan kitarasäestys sai paljon positiivista palautetta. Monissa perheissä ei itse soitettu, joten oli mukava kun kerhossa joku soitti ja rytmitti yhteistä laulua. Joillekin äideille laulaminenkaan ei ollut luontevaa, vaan he kertoivat laulavansa ”vähän salaa”, kun kukaan ei ollut kuulemassa.

7.3.2 ”Minä hypellen...” – musiikin ilo

Lapsen osallisuuden äidit kokivat myös tärkeänä. Hyppiminen, tanssiminen ja soittaminen nähtiin tärkeänä osa musiikkituokioita, koska ne kehittivät motoriikkaa ja samalla lapsi pääsi liikkumaan. Näin lapset jaksoivat paremmin keskittyä ja osallistua.

Toi on mun mielestä hirveen kiva, kun on semmosia lauluja kun on kädet ja jalat. Tommoset leikkilaulut.

Äideille oli myös ilo huomata kuinka oma lapsi vapautui, oppi, innostui ja liikkumisen riemu avautui musiikkihetken laulujen ja leikkien myötä. Muutama äiti puhui siitä, että koki kerhon yhteisen, ohjatun musisoinnin hyväksi myös sen takia, että lapset joutuvat hetken ajan keskittymään ja seuraamaan ohjeita. Lapset oppivat myös toimimaan yhdessä muiden lasten kanssa. Äidit kokivat, että näin musiikkihetki valmensi lasta esimerkiksi päiväkodissa toimimiseen.

Osa äideistä oli selvästi jo valmistautumassa tulevaan päiväkotielämään ja toiveita oli sen suhteen, että myös päiväkodissa musiikki olisi luonteva osa arkista päivää. Osalla äideistä olikin kokemusta tästä vanhempien sisarusten kohdalla. Niille lapsille, jotka olivat perheensä esikoisia, kerho antoi mahdollisuuden muiden lasten kohtaamiseen ja yhdessä oloon. Musiikkituokioiden laulu ja leikit myös ohjasivat lapsia yhdessä toimimiseen. Monet olivat vielä sen verran pieniä ja osa arkojakin, että kerhon muulla ajalla he leikkivät lähinnä itsekseen tai aikuisen kanssa.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa tarkastellaan tutkimuksen tuloksia kasvatuskumppanuuden, lapsen kasvun ja kehityksen ja sosiaalipedagogiikan näkökulmasta. Tarkastelen tuloksia myös tutkimuskysymysteni näkökulmasta; Mitä on arjen musisointi tänä päivänä? Entä miten kerhon musiikkituokiot ovat innostaneet laulamiseen kotona?

Oletuksena tutkimusta aloitettaessa oli, että tämän opinnäytetyön tärkeä anti on tuoda esille musiikkikasvatuksen tärkeys lapsen kasvun ja kehityksen kannalta. Tämä tuntui kuitenkin olevan äideille tuttua, sillä kaikki äidit, joita haastateltiin, toivat tavalla tai toisella esiin sen, että he ymmärsivät musiikin merkityksen ja musisointia tuntuikin olevan perheissä paljon. Äitien vastauksista kävi ilmi, että lapset oppivat lauluja helposti ja arkisen elämän lomassa lapset lauleskelivat esimerkiksi kerhossa oppimiaan lauluja kotona. Äidit kertoivat, että myös heidän oli helppo palata kotona kerhon vanhoja tuttuihin lauluihin, koska kerhossa laulaminen oli tuonut ne mieleen. Tuttujen laulujen toistaminen voi aikuisesta tuntua puuduttavalta, mutta lapset eivät koskaan tuntuneet kyllästyvän samoina toistuviin lauluihin. Samojen laulujen toisto onkin hyväksi erityisesti, jos ajatellaan lapsen kielen kehitystä. Inkeri Ruokosen (2009, 24–25) mukaan myös aikuisen esimerkki lapsen laulamiselle on tärkeää. Jos äiti ei itse ollut laulavainen, musiikkia etsittiin ja kuunneltiin Internetistä, radiosta, televisiosta ja cd-levyiltä. Musiikkia tuntui olevan läsnä kodin arjessa paljonkin. Tähän viittasi myös Juvonen (2000, 34–35) pohtiessaan musiikkia nykyihmisen elämässä.

Lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta voidaan kehittää yhdessä laulamisella ja leikillä (Pienen kielipolku n.d.). Nykytekniikan myötä lapsi saadaan kuitenkin viihtymään tabletin, äänilaulukirjan tai muun sellaisen ääressä hyvin yksinkin. Tekniikan käytön lapsi oppii helposti ja pystyy itseksensä toistamaan musiikkia omaksi ilokseen. Musiikin tulva Internetissä onkin loputon ja nykytekniikka on lähes joka perheen ulottuvilla. Tekniikan sudenkuoppa on kuitenkin yhteisen ajanvieton väheneminen. Lapsen kannalta oleellista olisikin vanhemman läsnäolo myös tabletin äärellä, jolloin tekniikan hyöty saa myös yhdessäolon ulottuvuuden. Toisaalta tässä päivässä on myös uudenlaista perheiden yhdessäoloa musiikin äärellä. Perheiden yhteiseen illanviettoon saattaa kuulua television musiikkiohjelmien katselu. Ne ovat ohjelmia, jotka soveltuvat kaikenikäisille perheenjäsenille.

Avoimeen varhaiskasvatustoimintaan kuuluvien kerhojen ja muun toiminnan merkitys tämän päivän perheille on tärkeä. Tutkimuksessa tuli ilmi, että monet äidit kävivät kahdessa tai kenties jopa useammassa kerhossa tai muskarissa viikon aikana. Toiminta on äidille mahdollisuus päästä pois kodin seinien sisältä, mutta yhtä tärkeää sen on lapselle, jolla on mahdollisuus kohdata muita ikäisiään lapsia ja oppia ryhmässä toimimista. Vertaisuuden kokemus oli sekä äidille että lapselle tärkeä. Vertaisuuden, yhteisöllisyyden ja tukiverkoston tärkeästä merkityksestä puhuivat myös Törrönen ja Rotkirch tutkimuksissaan suomalaisten perheiden arjesta.

Kasvatuskumppanuus toteutui kerhossa hienovaraisesti toiminnan kautta. Luottamus ja keskusteleva vuoropuhelu on kasvatuskumppanuuden tärkein lähtökohta ja hyvä kasvatuskumppanuus kannattelee parhaassa tapauksessa koko perhettä (Kekkonen 2012, 199–200; Kaskela & Kekkonen 2008, 22). Lastentarhanopettajan ja muiden ohjaajien esimerkki oli läsnä arkisessa toiminnassa. Lapsen kanssa leikkiessä toteutui vanhemman ja ammattilaisen kohtaaminen kevyesti keskustellen. Musiikkihetket rohkaisivat äitejä laulamaan ja leikkimään lapsen kanssa. Helpot laulut ja yksinkertaiset laululeikit olivat helposti toteutettavissa myös kodin arjessa ja samat laulut toistuivat, joten oli mahdollista oppia ne jopa ulkoa. Ajoittain lauluja oli saatavana myös monisteina kotiin vietäväksi. Näihin monisteisiin äidit eivät kuitenkaan juurikaan tarttuneet, vaikka moni sanoikin, että ei oikein muista lauluja enää kotona.

Sosiaalipedagogiikan näkökulmasta lapsen oman toimijuuden ja osallisuuden vahvistaminen oli selkeästi läsnä. Musiikkituokiot oli rakennettu siten, että lauluissa lapset pääsivät liikkumaan, soittamaan ja osallistumaan myös muilla tavoilla. Näin toteutuivat lapsen osallisuus, arvokkuus ja omat valinnat (Kurki 2001, 133). Äidit pitivät näitä asioita tärkeinä. Ne olivat lapsen jaksamisen ja keskittymisen kannalta oleellisia. Toisaalta äidit näkivät, että lapsen oli hyvä myös oppia keskittymään ja kuuntelemaan ohjeita ja toimimaan yhdessä muiden lasten kanssa. Lapsilla oli kuitenkin myös mahdollisuus olla osallistumatta, jos heistä siltä tuntui. Osa lapsista saattoikin istua hiljaa äitinsä sylissä laulamatta ja leikkimättä. Avoin varhaiskasvatustoiminta nähtiin valmistautumisena varsinaiseen varhaiskasvatukseen päiväkodissa. Odotuksia päiväkodille olikin muun muassa se, että myös siellä lapsilla olisi mahdollisuus musiikilliseen ilmaisuun.

Lapsen ja vanhemman hyvään suhteeseen kuuluu myös yksinkertainen ilo oman lapsen kehityksen seuraamisesta. Kerhon musiikkituokio antoi äideille ilon aiheita, kun he näkivät oman lapsen hyppivän, iloitsevan ja toimivan muiden lasten kanssa. Sellainenkin lapsi, joka alkuun oli ollut hiljainen ja vetäytyvä, saattoi avautua uudella tavalla, kun tilanne ja laulut tulivat tutuiksi. Tässä toteutui varhaiskasvatuksen ajatus ryhmässä toimimisesta ja yhdessä oppimisesta (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 41–42.)

Äidit tuntuivat olevan hyvinkin tietoisia mikä on lapselle hyväksi ja mikä lasta kehittää. Kerhossa oli vuosien aikana luotu luottamuksellista ilmapiiriä työntekijöiden ja vanhempien välille. Äidit arvostivat kerhon varhaiskasvatusta ja sitä miten sitä kerhossa toteutettiin. Musiikkituokiot saivat pääasiassa vain hyvää palautetta. Kasvatuskumppanuudessa oli pitkäjänteisellä työllä onnistuttu. Kasvatuskumppanuuden vaikea pulma onkin ammattilaisen tasapainoilu tasavertaisen kumppanuuden ja ammattilaisuuden välillä. Liiaasta ammattilaisen mielipiteen jyräämisestä tässä joskus jopa hauraassa yhteistyösuhteessa varoittaa myös sosiaalipedagogiikan ammattilainen Leena Kurki (2001, 133).

Musiikki lapsiperheiden arjessa on tänä päivänä varmasti paljon laajempi käsite kuin se oli vaikkapa 20–30 vuotta sitten. Musiikki ja laulu eivät ole

vain sen varassa mitä vanhempi itse pystyy tuottamaan laulamalla ja soittamalla, vaan sähköisten viestimien kehitys on tuonut aivan uuden ulottuvuuden musiikin kuunteluun. Internetistä on saatavilla lähes mitä tahansa musiikkia. Televisio on täynnä koko perheen musiikkiohjelmia. Internetin ja television musiikkiohjelmien yleistyttyä perinteisten lastenlaulujen rinnalle on tullut monenlaista populaarimusiikkia, jota perheen kaikenikäiset jäsenet kuuntelevat. Erityisessä niissä perheissä, joissa on vanhempia sisarusia, populaarimusiikilla on vahva jalansija myös perheen pienempien arjessa.

Kaikesta uudesta huolimatta vanhemmat arvostavat kuitenkin myös perinteistä lasten musiikkia. Eri tahojen järjestämät kerhot ja muskarit ovat suosittuja. Niissä laulettava ja soitettava musiikki on perinteisempää lasten musiikkia, vanhoja ja uusia lastenlauluja. Uusi ja vanha, perinteinen ja moderni musiikki kulkevat käsi kädessä ja sulassa sovussa perheiden arjessa.

9 POHDINTA JA TUTKIMUKSEN HYÖDYNNETTÄVYYS

Tämän opinnäytetyöprosessin antoisin osuus oli itse kerhotoimintaan osallistuminen haastattelujen ohella. Näin minulla oli myös mahdollisuus nähdä käytännössä, miten kerhossa toimittiin, minkälaisia musiikkituokiot olivat ja miten lapset niissä toimivat. Äitien haastattelut avasivat minulle perheiden arkista elämää kotona ja monenlaista musiikin äärellä olemista.

Musiikkituokioiden seuraaminen ja niissä mukana oleminen oli myös opettavaista. Yksinkertaiset laulut ja leikit tulivat tutuiksi ja hyödynsin niitä itsekin muissa tilanteissa, kun ohjasin musiikkituokiota. Lasten ilo ilahdutti myös minua. Lastentarhanopettajan vankkaa ammattitaitoista ohjausta oli hyvä seurata ja sain taas kerran huomata kuinka iso merkitys soittimella on. Laulu luistaa paremmin, kun on säestys ja lapset lähtevät mukaan aivan eri tavalla, kun kitaransoitto alkaa.

Jäin miettimään niitä äitejä, jotka eivät itse juuri laulaneet. Voiko tällaisen äidin lapsi saada tänä päivänä mallin laulamiseksi myös netistä, radiosta, cd-levyltä tai vaikkapa televisiosta kuulemastaan musiikista? Voiko ajatella, että pääasia on, että lapsi jostain musiikkia kuuntelee? Nykypäivän mahdollisuudet lasten musiikin toistoon vaikkapa tabletilta on erinomaiset.

Kuten esille on tullut, osa äideistä piti tärkeänä, että myös päiväkodissa lapsella olisi mahdollisuus musiikilliseen ilmaisuun. Päiväkotien musiikkituokiot saattavat olla kuitenkin riippuvaisia siitä kuinka musiikillisesti suuntautuneita ryhmän työntekijät ovat. Päiväkodeissa on tänä päivänä mahdollisuus vaikuttaa oman lapsen varhaiskasvatukseen ja esittää toiveita mitä se voisi olla. Vanhemmat voivat esittää toiveen vaikkapa siitä, että lapsen varhaiskasvatuspäivään kuuluisi kerran viikossa musiikkia tavalla tai toisella. Kasvatuskumppanuuden toteutuminen voi kuitenkin käytännössä olla hankalaa, jos vanhemmat eivät uskalla tai halua vaikuttaa lapsensa asioihin. Vanhemmat voivat ajatella, että ammattikasvattajat eli päiväkodin henkilökunta tietää parhaiten miten lapsen varhaiskasvatusta toteutetaan. Toisaalta onko hyvää kasvatuskumppanuutta myös se, että annetaan vanhemman jättää osa päätöksistä ammattitaitoiselle henkilökunnalle? Vanhemmalla on myös lupa luottaa päiväkodin henkilökunnan ammattitaitoon.

Mietin myös sitä, että entäpä, jos äidit olisivat antaneet huonoa palautetta kerhosta tai musiikkituokioista. Pitäisikö työntekijöiden silloin katsoa peiliin ja pohtia miksi toiminta ei miellytä? Toisaalta onko vanhempi aina valmis näkemään mikä on ammatillisesta näkökulmasta lapselle hyväksi? Tässä päästään kasvatuskumppanuuden vaikeisiin kysymyksiin. Kuinka taidolla ja hienotunteisesti ohjata vanhempia, jotka saattaisivat kaivata tukea ja ohjausta vanhemmuuteensa, mutta tehdä se vanhemmuutta kunnioittaen?

Tutkimuksellisesti mielenkiintoinen näkökulma voisi olla myös, kuinka vanhemmat ovat kokeneet avoimen varhaiskasvatustoiminnan kasvatuskumppanuuden näkökulmasta tai miten työntekijät ovat kokeneet onnistuneensa kasvatuskumppaneina.

Äideille musiikin merkitys lapsen kasvun ja kehityksen kannalta tuntui olevan selvää, mutta tutkimukseni hyödynnettävyyden näkökulmasta tärkeää on se tieto, että laadukkaalle avoimelle varhaiskasvatukselle on tilausta. Toinen merkittävä asia pohdittavaksi on se, kuinka tavoittaa ne vanhemmat lapsineen, jotka varhaisen puuttumisen mallin mukaisesti tukea vanhemmuuteen tarvitsisivat. Työni taustoitus ja teoria valottaa sitä arkitodellisuutta, jossa perheet elävät ja mitä he mahdollisesti tarvitsevat. Samalla työni esittelee sellaista toimintaa, jota perheille jo tarjotaan sekä sitä, mitä se perheille merkitsee.

Musisoiminen on hyvin moninaista lapsiperheiden arjessa nykypäivänä. Lapset kuitenkin iloitsevat musiikista samalla tavalla soittipa joku sitä kitarralla tai tulipa musiikki sitten Internetistä tai radiosta. Perhekerhon lastentarhanopettajan kanssa keskustelimme siitä, että emme aina ymmärräkään kuinka pienillä asioilla on merkitystä niin vanhemmille kuin lapsillekin: lapselle se voi olla hyppäeleminen piirin keskellä musiikin tahdissa ja vanhemmalle ilo siitä kuinka oma lapsi uskaltaa lähteä muiden mukaan hyppimään. Varhaiskasvatuksessa pienillä asioilla ja teoilla on merkitystä.

LÄHTEET

- Hirsjärvi S., Remes, P., & Sajavaara, P. 2015. Tutki ja kirjoita. 20. painos. Helsinki: Tammi.
- Hovi-Pulsa, R. 2011. Arkilähtöinen perhetyö - Strukturoivaa avoimuutta. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden laitos. Lisensiaattitutkimus. Viitattu 16.11.2016. http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20120001/
- Juvonen, A. 2000. ...Johnnyllakin on univormu, heimovaatteet ja -kampa... Musiikillisen erityisorientaation polku musiikkiminän, maailman-kuvan ja musiikkimaun heijastamina. Jyväskylän yliopisto. Humanistinen tiedekunta. Jyväskylä Studies in the Arts 70. Väitöskirja. Lievestuore: Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä and ER-Paino Ky.
- Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2008. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta – Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Stakes. Oppaita 63. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kekkonen, M. 2012. Kasvatuskumppanuus puheena. Varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoidon diskursiivisilla näyttämöillä. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden yksikkö. Tutkimus 72/2012. Väitöskirja. Viitattu 16.11.2016. <http://www.julkari.fi/handle/10024/80013>
- Kurki, L. 2001. Sosiaalipedagoginen näkökulma varhaiskasvatukseen. Teoksessa Karila, K. ja Kinos J. ja Virtanen, J. Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Jyväskylä: PS-kustannus. 112–135.
- Kurki, L. 2006. Kansalainen persoonana yhteisössään. Teoksessa Kurki, L. & Nivala E. (toim.) Hyvä ihminen ja kunnan kansalainen. Johdatus kansalaisuuden sosiaalipedagogiikkaan. Tampere: Yliopistopaino Oy – Juvenes Print. 115–191.
- Kurki, L. & Nivala, E. 2006. Johdanto. Teoksessa Kurki, L. & Nivala E. (toim.) Hyvä ihminen ja kunnan kansalainen. Johdatus kansalaisuuden sosiaalipedagogiikkaan. Tampere: Yliopistopaino Oy – Juvenes Print. 11–23.
- Lahikainen, A. R. & Punamäki, R.-L. & Tamminen T. (toim.) 2008. Kulttuuri lapsen kasvattajana. Vantaa: Dark Oy.
- Liukonen, J. 2016. Lapsiperheiden arki – Lasten ja vanhempien mediankäyttö. Opinnäytetyö. Hämeen ammattikorkeakoulu. Viitattu 17.11.2016. <http://www.theseus.fi/handle/10024/115954>
- Merikallio, K. 2016. Lapsi tarvitsee vertaisryhmän. Suomen Kuvalehti 40/2016, 12–13.
- Pienen kielipolku n.d. Vinkkejä lapsen kielenkehityksen tueksi. Aivoliitto. http://www.aivoliitto.fi/files/2790/Aivoliitto_Pienen_kielipolku_WEB.pdf

Rotkirch, A. 2014. Yhdessä - Lapsen kasvatus ei ole yksilölaji. Helsinki: WSOY.

Ruokonen, I. 2009. Musiikillista oppimisympäristöä luomaan. Teoksessa Ruokonen, I. & Rusanen, S. & Välimäki A.-L. (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Yliopistopaino Oy. 22–29.

Ruokonen, I. 2012. Lapsen musiikillinen maailma. Teoksessa Hujala, E. & Turja L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: Bookwell Oy. 122–135.

Ruokonen, I. & Rusanen, S. 2009. Esteettinen kasvattaja kulttuurisena kasvattajana. Teoksessa Ruokonen, I. & Rusanen, S. & Välimäki A.-L. (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Yliopistopaino Oy. 10–15.

Silvén, M. & Kouvo, A. 2008. Onko läheisillä perhesuhteilla vaikutuksia lastemme elämään? Teoksessa Tamminen, A. & Lahikainen A. R. & Punamäki R.-L. (toim.) Kulttuuri lapsen kasvattajana. Vantaa: Dark Oy. 98–116.

Suoninen, E. 2008. Ihanteet ja arki. Teoksessa Tamminen, A. & Lahikainen A. R. & Punamäki R.-L. (toim.) Kulttuuri lapsen kasvattajana. Vantaa: Dark Oy. 142–159.

Tuomi, J. ja Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Latvia: Livonia Print.

Törrönen, M. 2012. Onni on joka päivä - Lapsiperheen arki ja hyvinvointi. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2007. 2. painos. Oppaita / Stakes: 56.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Viitattu 16.11.2016. www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

Varhaiskasvatuslaki 36/1973. Finlex. Viitattu 17.11.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

Perheille kerhossa esitetyt kysymykset

1. Miten olette kokeneet kerhon musiikkituokiot?
2. Onko lauluja laulettu kotona tai onko musiikkituokiot innostaneet muihin laulamiseen?
3. Mitä musiikki kodin arjessa teille merkitsee?
4. Mitä toivotte musiikkituokioilta?